

TÜRK (TATAR) ŞAİRLERİ

Kaya Nuri

HAZIRLAYAN

Ümit AKIN

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-399-488-4	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
TÜRK (TATAR) ŞAİRLERİ Kaya Nuri	47518
Hazırlayan	Baskı ve Cilt
Ümit AKIN ORCID iD: 0000-0003-1669-5399	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	HIS000000
	DOI
	10.37609/akya.2913

Kütüphane Kimlik Kartı

Türk (Tatar) Şairleri Kaya Nuri / emeği geçen. : Ümit Akın.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.
129 s. : fotoğ. ; 160x235 mm.
ISBN 9786253994884
1. Tarih.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

İdil-Ural Türklerinin şairlerinin ele alındığı “Татар Шагыйрьләре” (Tatar Şairleri) isimli bu kitap 1913'te Alimcan İbrahimov tarafından Orenburg'da yayımlanmıştır. Eser, önemli görülmesi nedeniyle 1920/1921 (1339) yılında İstanbul'da Kaya Nuri ismiyle “Türk Şairleri” başlığıyla basılmıştır. İdil Urallı şairlerin Türk olarak nitelendirilmesi yazarın nazariyatında bilinçli bir tercihtir.

Kaya Nuri isimli kişi tarafından herhangi bir kaynak gösterilmeden basılan bu kitabın yazarına yaptığımız araştırmalar sonucunda ulaştık. Eserin orijinali olmasa da Академия Наук Республики Татарстан Институт Языка, Литературы И Искусства / Tataristan Bilimler Akademisi Dil, Edebiyat ve Sanat Enstitüsü tarafından 2019'da Kiril harfleriyle hazırlanan 15 ciltlik Tatar Edebiyatı külliyyatının 6. cildinde Alimcan İbrahimov'un Tatar Şairleri eserine ulaştık ve Kaya Nuri'nin mezkûr eseriyle karşılaştırma imkânı elde ettik. Alimcan İbrahimov'un eseriyle Kaya Nuri'nin eserinin aynı olduğu sonucuna vardık. Bazı kısımların kitaba dahil edilmediğini özet şeklinde verildiğini gördük. Kaya Nuri eserin “Bir İki Söz” başlıklı kısmında “Şimâl Türk - Müslümân kardeşlerimizin - öz lisânlarıyla yazılıp da- büyük bir rağbetle mu'tâla'â ittikleri Said Ramiyef, Derdmend, Abdullah Tukayef gibi büyük (Türk Şairleri) olan (Tatar Şairleri): herhangi bir edîbi veyâ bir şairi tenkîd itmek isteyen tenkîdcilerimize bir rehber, Şimâl Türk-Müslümân şairlerinin besledikleri fikir ve takîb ettikleri gâyede muhterem kârî ve kârî'elerimize bir numûne olacağından İstanbul Türkçesine çevirdim.” şeklinde bir açıklama yapmıştı. Ancak eserin orijinal ismi ve müellifi hakkında bilgi verilmemişti. Araştırmalarımızla eserin Alimcan İbrahimov'a ait olduğunu ortaya çıkardık.

Kaya Nuri, İdil Ural bölgesi önemli mütefekkirlerinden Orenburg Müftüsü Rızaeddin Bin Fahreddin'in “Aile” isimli eserini Osmanlı Türkçesine aktarmıştır. Bu eserinde Rızaeddin Bin Fahreddin'den aktardığını belirtmiştir. Kaya Nuri, Rızaeddin Fahreddin'den yaptığı “Aile” isimli aktarma eserinin dışında yine Rızaeddin Fahreddin'in “İslam Filozofu İbn Rüşd” isimli eserini de Arap harfleriyle Osmanlı Türkçesine aktarmıştır. Tatar edebiyatından yaptığı bu üçüncü eseri ise Alimcan İbrahimov'dan yapılmış aktarmayı içerir. Eser bir değerlendirme yazısı niteliğinde kaleme alındığı için okunduğunda Kaya Nuri'ye ait olduğu izlenimi vermektedir.

“Türk Şairleri” eseri Kaya Nuri tarafından aktarıldıktan sonra anlıyoruz ki Cenap Şehabettin’e gönderilmiş ondan kitapla ilgili bir değerlendirme yazısı kaleme alınması istenmiştir. Cenap Şehabettin kitapla ilgili fikirlerini ve eleştirilerini Kaya Nuri’ye göndermiş, Kaya Nuri de bu yazıyı eserin başında aynen yayımlamıştır. Cenap Şehabettin, Kaya Nuri’nin bu çabasını taktir etmekle birlikte eserde şairlerin hayatları, yetiştikleri çevreyi vermediği gerekçesiyle Kaya Nuri’yi eleştirir. Aslında eserdeki şair ve şiir değerlendirmeleri Alimcan İbrahimov’a aittir. Cenap Şehabettin bu durumu bilmemekte, tenkitlerin Kaya Nuri’ye ait olduğu sanmakta bu yüzden eleştirisini ona yapmaktadır. Biz bu mektuptan Şimal Türklerinin İstanbul’da yeterince bilinmediğini bir şairin ağzından duymaktayız. Cenap Şehabettin eserde verilen üç şairden yalnızca Abdullah Tukayef’i duyduğunu belirtir.

“Türk Şairleri” eserinde Said Ramiyef, Derdmend ve Abdullah Tukayef olmak üzere üç şair ele alınmıştır. Said Ramiyef, yazara göre Tatar şairleri içerisinde en az yazanı ve en az tanınanı olmasına karşın şiir bakımından en kuvvetlisidir. Ramiyef, gaflet uykusunda uyuyan halkın uyanması için yüreği yananlardandır. Derdmend ise Tatar edebiyatının yeni doğan yıldızı olarak görülür. Şiirde kelimelerin dizilişi ve vermek istediği fikri mükemmel derecede anlatması onu diğer Tatar şairlerinden ayırır. Tukayef, Tatar edebiyatı içerisinde en çok tanınan şairdir. Onun halk nazarında saygınlık kazanması ve sevilmesi Tatar maişetini çok iyi bilmesinden ileri gelir.

Kitabın başlığının “Türk Şairleri” olması ve İdil-Uralı şairlerin Türk olarak nitelendirilip Türkiye’de 1920-21 yıllarında basılmış olması dikkatimizi çekmiştir. Türk dünyasıyla yakın ilişkilerin oluşmaya başladığı son yıllarda böyle bir eserin tarafımızca Latin harfleriyle hazırlanması ilişkilerin geçmişe yönelik de anlam kazanmasını mümkün kılacaktır.

Kaya Nuri ismiyle ilgili tarafımızca yapılan araştırmada herhangi bir bilimsel bir yazı, kitap vb çalışmalara rastlanmamıştır. Ankara Yazma Eserler Kurumu Başkanlığından, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinden onun yazdığı kitaplar alınmış; fakat hayatı hakkında bilgiye ulaşamamıştır. Tatarcasının iyi olduğunu ve İdil Ural Türklerinin eserleri hakkında bilgisinin olduğunu açıkça söyleyebiliriz. Ayrıca İdil-Ural bölgesinden İstanbul’a okumak için gelen talebelerle yakın ilişki içinde olduğu da çıkarımlarımız dahilindedir. Çünkü İdil-Ural’da çıkan bir eserin İstanbul’da biliniyor olması bu talebeler ve Hac ziyaretleri için İstanbul’a gelen Müslümanlar sayesinde gerçekleşir.

Kaya Nuri'yle ilgili olarak 2016'da Seval Şahin tarafından "1920'li Yıllarda Müstehcen edebiyat örneği" başlığıyla t24com.tr'de bir yazı kaleme alınmıştır. Bu yazıda Şahin, Kaya Nuri'nin facia-i aşk serisinden "Baştan Çıkan Halime" isimli hikâyesini ilk defa Latin harfleriyle okurla paylaşmıştır. Bu yazıda Kaya Nuri'nin hayatıyla ilgili bilgi yoktur. Onun facia-i aşk serisinden "Şadiye Boşandıktan Sonra", "Mahmure'nin Geceliği", "Şişli'de Bir Gece", "Kaynana" (Kaynananın Dırdırı Gelini Yıldırır), "Görümce", "Ferdâne: Mukadderat Böyle İmiş", eserleri dışında "Kadın Delisi: Bir Softanın Defteri", "Mahkeme-i Kübra", "İki Kocalı Bir Kadın", "Anadolu Harpzedeleri" eserleri de vardır.

Kaya Nuri'nin "Faka Basmaz İstanbul'da" isimli kitap kapağında H. Nadir ismi yazılıdır. Kitabın ilk sayfasında eserin müellifinin Kaya Nuri olduğu belirtilmiştir. Bu durum Kaya Nuri'nin H. Nadir müstear ismi kullandığı fikrini ortaya çıkarabilir. H. Nadir ismine yöneldiğimizde onun hayatıyla ilgili bilgi de yok denecek kadar azdır. Onunla ilgili 1922'de Cemiyet Kütüphanesinin Cinayet Koleksiyonu içinde yer alan "Fakabasmaz Zihni" serisinin polisiye yazarı olduğu bilgisine ulaştık. Bu seri elli beş hikâyeden oluşmaktadır. Bu durum Kaya Nuri'yle ilgili kapsamlı bir araştırmayı gerekli kılmaktadır.

1920-21 yıllarında Tatar edebiyatı şairleriyle ilgili ülkemizde yayımlanan ilk kaynaklar arasında yer alan "Türk Şairleri" isimli kitabın arşivlerde kalması bizi üzecekti. Bu yüzden eseri hem Latin harfleri hem de eski metniyle hazırlayıp araştırmacıların dikkatine sunduk. Eserin aktarımıyla ilgili olarak orijinal belgeler haricinde bugünkü Türkiye Türkçesi ses ve dilbilgisi değerlerine uygun kuralları kullandık. Örneğin toğrı>doğru, gice>gece, hayatda>hayatta gibi. Türkiye'de XIX. ve XX. yüzyıllara ait metinleri günümüz telaffuzuyla okumak genel kabul görmüş bir yaklaşım. Biz de bu yolu tercih ettik. Arkaik kelimelerde hafif transkripsiyon uyguladık; uzun ünlüler (â,û,î), ayn(°) ve hemzeler(°)i gösterdik. Sözcüklerin yazımında genel olarak TDK'nin imlâ kurallarına uyduk.

Kitabın gözden geçirilmesinde önerileriyle katkı sunan Arş. Gör. Taha Erdem Geze bir teşekkürü hak etmektedir.

Her eser farklı çalışmaların kapısını aralar. Tatar edebiyatıyla ilgili olarak ülkemizde yayımlanan bu eser yeni çalışmalarını da beraberinde getirecektir.

Ümit AKIN

2023 /BANDIRMA

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Kaya Nuri Bey'e (Cenap Şehabettin'in Mektubu)	viii
Bir İki Söz	8
Said Ramiyef.....	10
Dermend	52
Tukayef	100